

Кібальник Л. О., к.е.н., доц., докторант кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ТРАНСФОРМАЦІЯ РОЛІ КРАЇН ІЗ РИНКАМИ, ЩО ФОРМУЮТЬСЯ, У СУЧАСНОМУ ГЕОЕКОНОМІЧНОМУ ПРОСТОРИ

Визначено основні фактори, що впливають на трансформацію ролі країн з ринками, що формуються, у сучасному гео економічному просторі. Доведено тісний взаємозв'язок між стимулюючими характеристиками економічного зростання країн, що розвиваються, та їх часткою в обсягах світової торгівлі. Обґрунтовано підвищення ролі країн з ринками, що формуються, у сучасному глобалізованому світі, внаслідок посилення дії таких факторів, як: становлення ТНК, зміна їхньої географічної та галузевої структури, динаміка руху прямих іноземних інвестицій.

Ключові слова: країни з ринками, що формуються, прямі іноземні інвестиції, транснаціональні корпорації, гео економічний простір, світова торгівля.

Лит. 12. Рис. 5. Табл. 3.

Кибальник Л. А., к.э.н., доц., докторант кафедры мирового хозяйства и международных экономических отношений Института международных отношений Киевского национального университета имени Тараса Шевченко

Трансформация роли стран с формирующимися рынками в современном геоэкономическом пространстве

Определены основные факторы, влияющие на трансформацию роли стран с формирующимися рынками в современном геоэкономическом пространстве. Доказана тесная взаимосвязь между стимулирующими характеристиками экономического роста развивающихся стран и их долей в объемах мировой торговли. Обосновано возрастание роли стран с формирующимися рынками в современном глобализованном мире вследствие усиления действия таких факторов, как: становление ТНК, изменение их географической и отраслевой структуры, динамика движения прямых иностранных инвестиций.

Ключевые слова: страны с формирующимися рынками, прямые иностранные инвестиции, транснациональные корпорации, геоэкономическое пространство, мировая торговля.

Kibalnyk Lyubov A., Ph.D., Associate Professor, post-doctoral student of the Department of World Economy and International Economic Relations, Institute of International Relations, Taras Shevchenko National University of Kyiv

The Role Transformation of Countries with Markets Formed in Modern Geo-Economic Space

The main factors affecting the role transformation of countries with markets in modern geo-economic space are determined. The close relationship between stimulating characteristics of economic growth of developing countries and their share in the world trade volume is proved. The increasing role of countries with markets formed in the modern globalized world due to the amplification of the following factors as the formation of MNC, the change of their geography and branch structure, the movement dynamics of direct foreign investments, is substantiated.

Keywords: countries with forming markets, direct foreign investments, multinational corporations, geo-economic space, world trade.

Постановка проблеми. Наприкінці ХХ ст. – початку ХХІ ст. відбулось глобальне переформатування світового простору – він став багатополосним. Змінилися основні його суб'єкти та зв'язки між ними. Сьогодні в структурі гео економіки провідну роль починають відігравати країни з ринками, що формуються. Після розпаду колоніальної системи темпи економічного зростання цих країн помітно прискорилися і за період існування у межах сві-

тового господарства перевищили темпи економічного зростання розвинутих країн. Внаслідок цього роль цих країн у розподілі світового продукту та доходів зростає.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам вивчення різних аспектів геоekonomіки присвячено праці таких вчених, як: В. Дергачев [1], К. Жан [2], Е. Кочетов [3], Е. Лутвак [4], О. Неклесса [5], П. Савона [2], А. Філіпенко [6], Ю. Яковець [7] та ін. Ці дослідження, в першу чергу, стосуються визначення суті, структури та основних методологічних підходів аналізу такого системного утворення, як геоekonomіка. Проблемами трансформації суспільства загалом, економічних трансформацій та трансформацій економічних систем займалися В. Базилевич [8], О. Білорус [9], А. Гальчинський [10], В. Геєць [11], Дж. Корнаї [12], І. Лукінов [13], Ю. Пахомов [14], К. Поланьї [15] та ін. Водночас сучасні кардинальні зміни у геоekonomічному просторі є недостатньо дослідженими, а, отже, особливо актуальним сьогодні є визначення ролі, місця та перспектив розвитку різних країн світу у цих процесах, зокрема і країн з ринками, що формуються.

Мета статті полягає в обґрунтуванні трансформаційних змін ролі країн з ринками, що формуються, у сучасному геоekonomічному просторі на основі аналізу основних чинників впливу на ці процеси.

Виклад основного матеріалу. Група країн, що розвивається, на сьогодні об'єднує близько 141 країну Азії, Африки, Латинської Америки та Океанії, де проживає 3,2 млрд. осіб. У цих країнах зародження економіки має власну специфіку, яка ґрунтується на історичних, географічних, економічних та релігійних особливостях. Першою в цьому списку виступає проблема успадкованої від колоніального минулого соціально-економічної відсталості. Саме розпад колоніальної системи можна вважати однією з потужних трансформацій у геоekonomічному просторі. Дані міжнародних аналітичних інститутів засвідчують, що сьогодні динаміка показників економічного розвитку провідних країн та країн з ринками, що формуються, змінюється на користь останніх.

Одним з показників, що характеризує зростання ролі країн з ринками, що формуються, у світовому господарстві є становлення їх ТНК. Аналіз найбільших ТНК світу, що проводиться на основі рейтингу Fortune Global 500, свідчить про інтенсифікацію ролі ТНК країн, що розвиваються, в загальному рейтингу. Так, 2012 року британсько-голландська Royal Dutch Shell очолила рейтинг. Обсяги виручки нафтогазового гіганта склали \$484, 489 млрд. До трійки лідерів списку Fortune 500 також увійшли американські Exxon Mobil (виручка – \$452,926 млрд.) і Wal-Mart Stores (\$446,950 млрд.). Видатний російський учасник рейтингу – «Газпром» – розмістився на 15-му місці з виручкою в \$157,831 млрд., між швейцарським трейдером Glencore і німецькою нафтогазовою E.ON. Російська монополія не лише піднялася в списку на 20 позицій, але й повернула собі статус найприбутковішої компанії світу, котрий в попередньому році дістався компанії Nestle. А ще 2011 року за показником «Газпром» значно обійшов найближчого конкурента Exxon – \$44,46 млрд. проти \$41,06 млрд. [16].

Для порівняння: в улюбленця інвесторів – американської Apple – прибуток 2011 р. становив \$25,922 млрд., компанія виявилася лише сьомою за цим критерієм. Окрім газового концерну, до Fortune 500 потрапили шість компаній з Росії: ЛУКОЙЛ (49 місце, виручка – \$111,433 млрд.), «Роснефть» (137 місце, \$65,093 млрд.), ТНК-ВР (198 місце, \$48,909 млрд.), «Ощадбанк» (304 місце, \$35,502 млрд.), АФК «Система» (315 місце, \$34,517 млрд.) і «Сургутнефтегаз» (430 місце, \$25,663 млрд.). Найбільше географічне представництво в рейтингу зберегли компанії США. У список 2012 року увійшли 132 американських компанії. Китайське представництво обмежалося 73 учасниками, японське – 68. Франція і Німеччина делегували в Fortune 500 по 32 компанії, Британія – 26 [16].

Наступним показником, котрий віддзеркалює стан розвитку країн, що розвиваються, в сучасному геоekonomічному просторі є географічна структура транснаціональних корпорацій. 2006 р. найбільша кількість ТНК розміщувалася в США (170 компаній), Японії (70 компаній), Великій Британії, Франції (38 компаній). 2008 р. ситуація була такою – США (153 компанії), Японії (64 компанії) і Франції (39 компаній). У 2010 році топ-3 материнських країн ТНК виглядав так: США, Японія, Китай (139, 71 і 46 компаній відповідно). У 2012 році найбільша кількість ТНК розміщувалася в США (132 компанії), Китаї (73 компанії) і Японії (68 компаній). Це засвідчує активний розвиток саме китайських компаній, що пов'язано зі збільшенням купівельної спроможності всередині країни: усе більше товарів орієнтовані на внутрішнє споживання [17–24].

Кількість ТНК зі США в топ-20 поступово зменшується (з 9 компаній 2006 р. до 5 2012 р.). У 2010 році в топ-20 з'явилися компанії з Китаю, а 2012 р. – по одній компанії з Південної Кореї (Samsung) і Росії (Gazprom). Такі зміни в географічній структурі пов'язані з перерозподілом капіталів, використовуваних компаніями, і в посиленні позицій держав, корпорації з яких уперше потрапили до списку. Незмінною є наявність у списку топ-20 компаній з Голландії, Франції, Німеччини, Великобританії і Японії. Примітно, що змінюється галузева структура рейтингу. Кількість китайських ТНК різко збільшилася в 2008 р., в порівнянні з попереднім роком, а вже в 2012 р. відбувся спад до 34 корпорацій. Можна припустити, що подібна тенденція пов'язана з низькою активністю європейських держав у період фінансової кризи та стагнацією зовнішнього попиту на китайські товари. Це й зумовило зниження активності ТНК Китаю. Схожа ситуація характерна і для індійських ТНК. Росія й Бразилія знаходяться приблизно на одному рівні за кількістю ТНК – 10 і 12 у 2012 р. відповідно [17–24].

Аналіз статистичних даних засвідчує, що найбільша кількість ТНК за своїм походженням належить розвинутим країнам, що вказує на надлишок внутрішніх інвестицій, і як наслідок – їхнє переміщення за межі національних економік. Водночас слід відмітити наявність гострих проблем у розвитку європейських країн, схожість російської і бразильської моделей розвитку та наявність ідентичних проблем у китайській та індійській економіках.

Однією із сучасних тенденцій у функціонуванні ТНК можна відзначити процеси їх злиттів та поглинань. Такі фактори, як: жорстка конкуренція, глобалізація світової економіки і, зокрема, світові фінансові кризи змушують міжнародні компанії укрупнюватись та шукати нові інвестиційні можливості. Динаміка вартості та кількості угод щодо придбання ТНК закордонних активів серед країн, що розвиваються, протягом останніх років відображає загальну світову динаміку. Водночас роль окремих з них характеризується неоднорідністю.

Так, лідерами серед країн з ринками, що формуються, у цих процесах є країни Азії та Океанії, коливання вартості угод у країн Латинської Америки є не надто значним, країни Африки демонстрували різну динаміку зміни вартості угод щодо купівлі акцій міжнародних компаній з 2002 р. до 2009 р. В цілому, у країнах Азії та Океанії за останні десять років було укладено на 60% більше угод, ніж у країнах Латинської Америки та майже у 5 разів більше, ніж у країнах Африки [25]. У галузевій структурі укладених угод доцільно виокремити сектор послуг (ділові, транспортні, фінансові та послуги зв'язку); виробничий (виробництво електричного та електронного устаткування, автомобільна промисловість, продукція хімічної промисловості); видобувний сектор (видобуток корисних копалин та нафти).

Специфікою для країн, що розвиваються, є те, що більшість угод щодо злиттів та поглинань відбувалась всередині самої групи та її регіонів. Для країн африканського континенту це, в першу чергу, нафтопереробна галузь, банківська сфера, сектор теле- та радіокомунікацій. Для країн азіатського регіону такими сферами стали комунікації та зв'язок, послуги та нафтогазова промисловість. У країнах Латинської Америки та Карибського басейну найбільш привабливими галузями стали видобуток природних ресурсів та їх переробка, банківський сектор, видобувна промисловість, металургія, харчова промисловість тощо.

Загалом, компанії цих країн стали привабливими для корпорацій з різних країн світу. Це свідчить як про наявність сприятливих умов для ведення бізнесу, так і про перспективи зростання відповідних ринків.

Також, визначаючи роль країн з ринками, що формуються, у стимулюванні глобального економічного зростання та впливі на перерозподіл продукту і доходів слід проаналізувати регіональні напрями руху прямих іноземних інвестицій. Так, приплив іноземних інвестицій в цілому по світу в 2013 р. склав 1524,4 млрд. доларів [25]. Як і раніше, основними одержувачами прямих інвестицій є країни з розвинутою економікою. Вони ж є і основними інвесторами в інші економіки.

Як свідчить динаміка потоків прямих іноземних інвестицій за регіонами, у 2010-2013 роках до регіонів, які притягують найменшу за обсягами кількість інвестицій можна віднести Південну Азію (42,4 млрд. дол.) і країни Африки (52,6 млрд. дол.). Ці ж країни займають найгірші позиції за обсягами відтоку прямих іноземних інвестицій. Водночас чисте сальдо залучених прямих інвестицій для країн Африки склало 39,2 млрд. дол., що є високим показником для країн цього регіону (для країн Південної Азії чисте сальдо ПІІ 2013-го склало 23,7 млрд. дол.) [24–25].

Варто відмітити, що прямі іноземні інвестиції в розвинені країни 2013 р. становили лише 49,1% від загального обсягу прямих інвестицій, в той час як цей показник у 2009 р. був на рівні 50,6%. Внаслідок цього, можна зробити висновок про посилення ролі країн з ринками, що формуються. У 2012 р. на їхню частку припадало 44,9% від загального обсягу прямих іноземних інвестицій [25].

Аналіз структури потоків прямих іноземних інвестицій за регіонами світу засвідчує, що їх відтік у 2012 р. також збільшився в порівнянні з 2010 р. і склав близько 1237,5 млрд. дол. від загального обсягу відтоку прямих іноземних інвестицій. Очікування ж країн, що розвиваються, є менш оптимістичними. Обсяги відтоку прямих інвестицій з цих країн у 2012 р. скоротилися в порівнянні з 2010 р. і склали 22,6% від загального обсягу ПІІ. Більше того: у ситуації, що склалася, можна говорити про посилення очікувань щодо збільшення ризиків (ліквідності, країнового ризику тощо), саме тому намітилася тенденція до зменшення частки припливу ПІІ в країни зі слабкою та уразливою у структурному відношенні економікою. Частка ПІІ від загального обсягу скорочувалася щорічно на 0,1%, починаючи з 2009 р. Це свідчить про те, що ТНК схильні вкладати гроші в менш ризиковані активи [21–25].

Отже, можна констатувати, що основними суб'єктами у світових потоках інвестицій є країни з розвинутою економікою. Водночас і основними інвесторами світових потоків інвестицій є також вони. Сучасний рух прямих іноземних інвестицій ще раз підтверджує тезу про те, що капітал переріс свої межі і є центром формування міжнародного виробництва.

Отже, такі основні стимулюючі характеристики глобального економічного зростання, як: становлення ТНК, зміна їхньої географічної та галузевої структури, динаміка руху прямих іноземних інвестицій, з одного боку, підтверджують провідну роль у цих процесах країн з розвинутою економікою і, водночас, засвідчують трансформацію ролі країн з ринками, що формуються, місце та значення яких у гео економічному просторі постійно зростає.

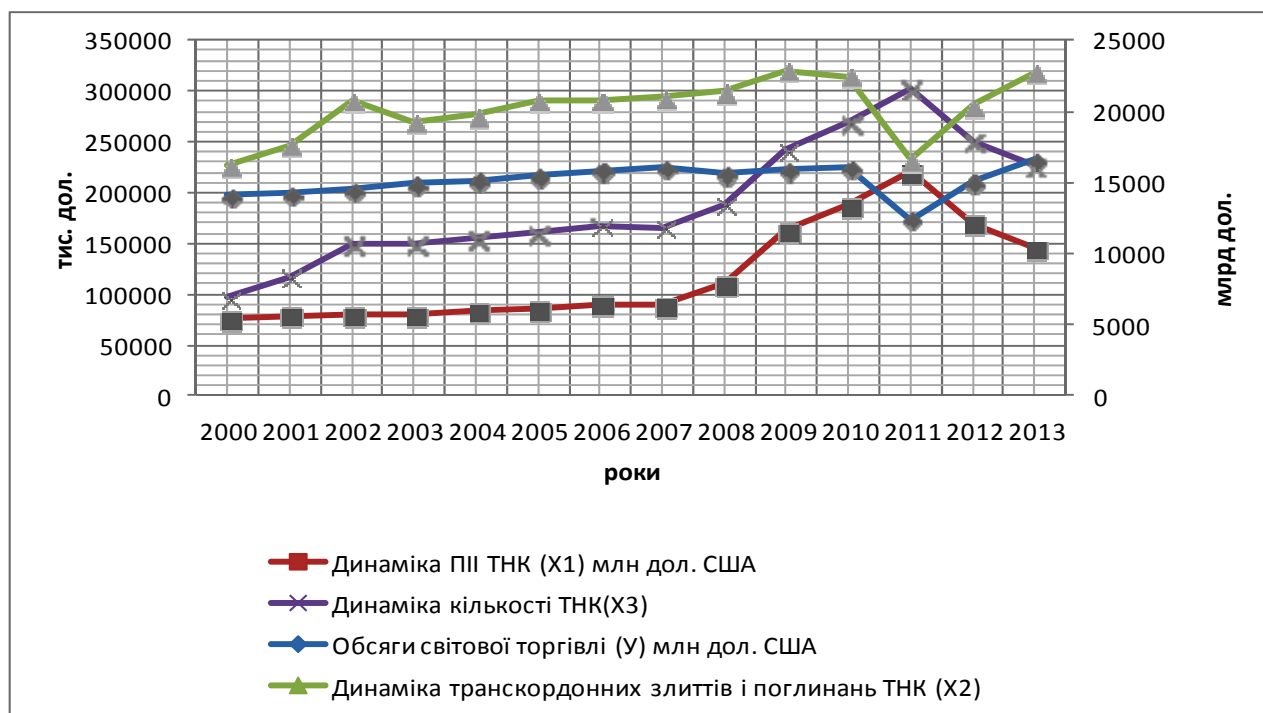

Рис. 1. Вплив факторів росту країн з ринками, що формуються, на обсяги світової торгівлі за 2000-2013 рр. (Джерело: складено автором за [18–27]).

Оскільки, як самостійні економічні суб'єкти, країни з ринками, що формуються, почали співпрацювати з іншими нещодавно (друга половина ХХ ст.), тому форми їхньої взаємодії з іншими учасниками світового господарства знаходяться на нижчих стадіях розвитку відносно провідних країн світу. Найбільш розвинутою формою міжнародних економічних відносин для цих країн є міжнародна торгівля. Внаслідок цього саме частка цих країн в обсягах світової торгівлі може бути використана як показник, що засвідчує їхнє місце та роль у процесах глобального економічного зростання.

З метою обґрунтування ролі країн з ринками, що формуються, у стимулюванні глобального економічного зростання пропонуємо розрахувати модель впливу вищезазначених факторів на загальний обсяг світової торгівлі та виокремити найбільш вагомі з них. Для цього застосуємо кореляційно-регресійний аналіз. Зазначимо, що вплив факторів росту країн з ринками, які формуються, на обсяги світової торгівлі визначаються кореляційним складником.

Як видно з рис. 1, серед усіх проаналізованих вище факторів на обсяги світової торгівлі з показником понад 70% впливають:

- динаміка прямих іноземних інвестицій ТНК (X1);
- динаміка транскордонних злиттів і поглинань ТНК (X2);
- динаміка кількості ТНК (X3).

Застосовуючи кореляційно-регресійний аналіз та дані, наведені в таблиці 1, автором запропоновано модель впливу країн з ринками, що розвиваються, на динаміку світової торгівлі через такі фактори, як: динаміка зовнішніх проектів прямих іноземних інвестицій ТНК, динаміка транскордонних злиттів і поглинань ТНК та динаміка кількості ТНК у цих країнах.

Для вирішення поставленої задачі використаємо рис. 2, який містить схему КРА для парної регресії. Відповідно до неї вся послідовність дій складається із низки етапів, зміст яких досліджується нижче. За даними, наведеними в табл. 1, будемо кореляційне поле факторної (динаміка ПІІ ТНК (X1), динаміка транскордонних злиттів і поглинань ТНК (X2), динаміка кількості ТНК(X3)) і результативної ознаки (обсяг світової торгівлі) за допомогою програми MS Excel.

Таблиця 1
Регресійне поле змінних динаміки показників моделі

Роки	Обсяги світової торгівлі (Y), млрд. дол.	Динаміка ПІІ ТНК (X1), млн. дол.	Динаміка транскордонних злиттів і поглинань ТНК (X2)	Динаміка кількості ТНК (X3)
2000	14111,6	759854	2072	20453
2001	14232,1	78541	3404	39 000
2002	14532,6	79965	6280	69435
2003	14932,3	79845	4324	69435
2004	15123,4	83422	4643	71453
2005	15453,5	85133	5325	75345
2006	15854,4	89954	4943	77453
2007	16001,5	88810	5004	77 175
2008	15643,7	110560	5747	78435
2009	15865,9	162829	7018	79000
2010	16012,3	187393	6425	82000
2011	12375,2	221034	4239	81754
2012	15077,1	169106	5405	81854
2013	16578,2	145691	6153	80854

Візуальний аналіз графіків дозволяє зробити припущення щодо можливих форм аналітичних кривих, які апроксимують дискретний набір даних. Ці криві можуть бути описані такими рівняннями регресії:

Лінійна функція: $y = a_0 + a_1x$;

Логарифмічна функція: $y = a_0 + a_1 \lg x$;

Показникова функція: $y = a_0 a_1^x$;

Парабола: $y = a_0 + a_1x + a_2x^2$;

Подальший етап дослідження припускає визначення релевантних регресійних моделей, що їх відображено в табл. 2. Отже, дослідимо лінійну форму зв'язку x1, x2, x3 та знайдемо невідомі параметри a_0 та a_1 .

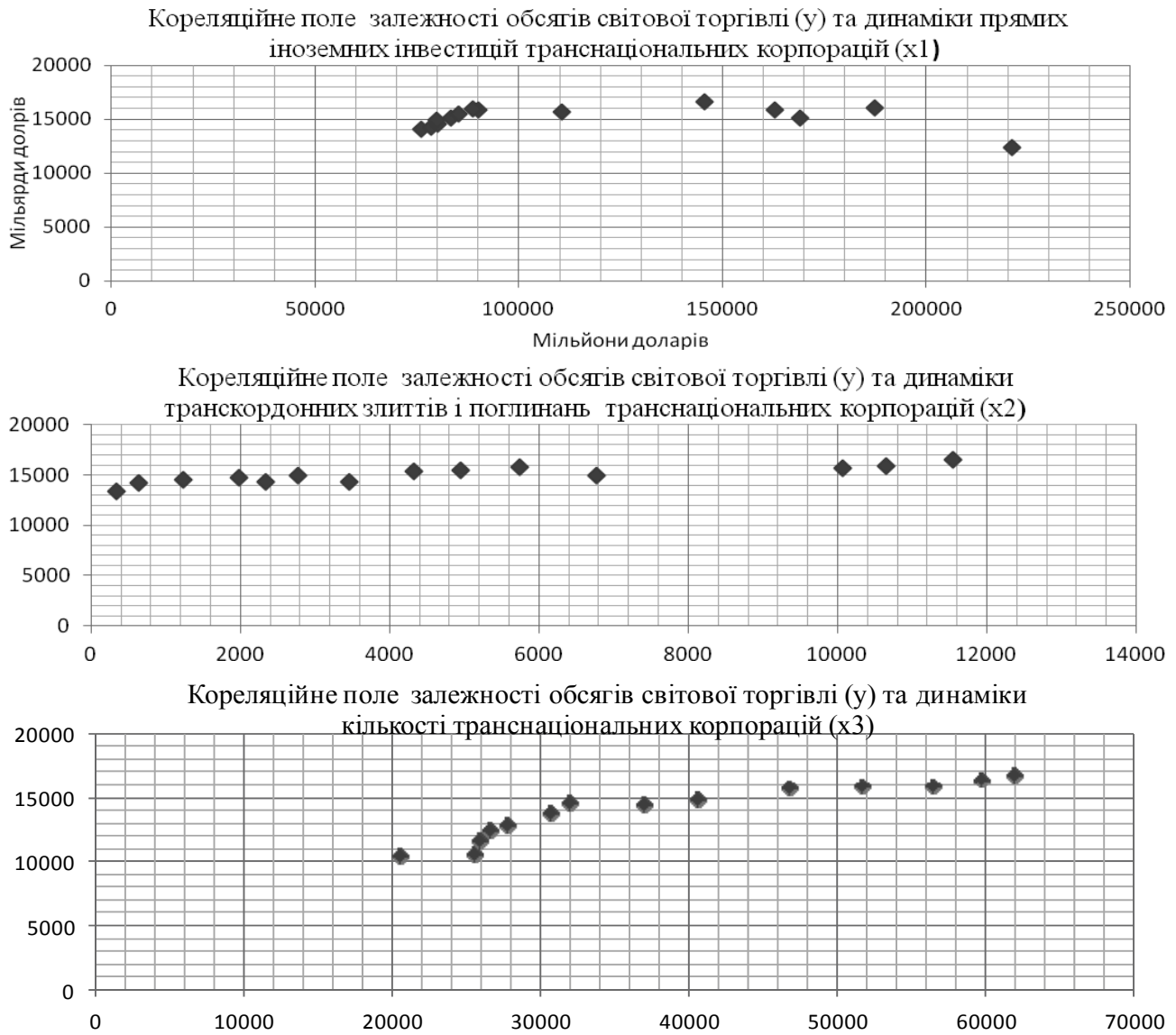

Рис. 2. Кореляційні поля досліджуваних регресійних моделей.

Таблиця 2
Розрахункова таблиця лінійної форми зв'язку вільних аргументів та залежної змінної – обсяги світової торгівлі (у)

Роки	Обсяги світової торгівлі (У), млрд. дол.	Динаміка ПІІ ТНК (X1) млн. дол.	Динаміка транскордонних злиттів і поглинань ТНК (X2)	Динаміка кількості ТНК (X3)
1990	14111,6	759854	2072	20453
1995	14232,1	78541	3404	39 000
2000	14532,6	79965	6280	69435
2001	14932,3	79845	4324	69435
2002	15123,4	83422	4643	71453
2003	15453,5	85133	5325	75345
2004	15854,4	89954	4943	77453
2005	16001,5	88810	5004	77 175
2006	15643,7	110560	5747	78435
2007	15865,9	162829	7018	79000
2008	16012,3	187393	6425	82000
2009	12375,2	221034	4239	81754
2010	15077,1	169106	5405	81854
2011	16578,2	145691	6153	80854
Разом	211794	234213	70982	983646

Таким чином, аналіз впливу незалежних аргументів, як: динаміка прямих іноземних інвестицій ТНК (X1); динаміка транскордонних злиттів і поглинань ТНК (X2); динаміка кількості ТНК (X3) на динаміку міжнародної торгівлі, дозволив визначити можливі форми аналітичних кривих, які апроксимують дискретний набір даних. Водночас уся варіація регресійних моделей залежності була перевірена на адекватність та значущість.

Серед адекватних моделей обираємо найточнішу за показниками суми квадратів відхилень $Y^Ф$ та $Y^Т$ (за МНК), середнього квадратичного відхилення та середньої відносної похибки апроксимації. Загалом, підсумкова таблиця форм регресійної залежності представлена в табл. 3.

Отже, застосовуючи кореляційно-регресійний аналіз, було побудовано моделі впливу країн з ринками, що розвиваються, на обсяги світової торгівлі (y) млрд. дол. У контексті таких факторів як-от: динаміка ПІТ ТНК (X1), динаміка транскордонних злиттів і поглинань ТНК (X2), динаміка кількості ТНК (X3). У ході аналізу доведено, що між обсягами світової торгівлі (y) млрд. дол. та динамікою ПІТ ТНК (X1), динамікою транскордонних злиттів і поглинань ТНК (X2), динамікою кількості ТНК(X3) існує досить тісний зв'язок (рис. 3, 4, 5).

Коефіцієнт детермінації засвідчує, що вплив країн з ринками, що розвиваються, на динаміку світової торгівлі пояснюється такими факторами, котрі мають вищенаведені форми.

Таблиця 3
Підсумкова таблиця форм регресійної залежності

Регресійні моделі	Вільні аргументи функцій		
	X1	X2	X3
Лінійна	$y = -0,0033x + 15524$	$y = 0,1382x + 8857,1$	$y = 0,1382x + 8857,1$
Логарифмічна	$y = -137,4\ln(x) + 16723$	$y = 5540,4\ln(x) - 43980$	$y = 5540,4\ln(x) - 43980$
Показникова	$y = 18202x^{-0,016}$	$y = 205,07x^{0,4025}$	$y = 205,07x^{0,4025}$
Експоненційна	$y = 15605e^{-3E-07/x}$	$y = 9556,5e^{1E-05x}$	$y = 9556,5e^{1E-05x}$
Поліноміальна	$y = -5E-07x^2 + 0,1458x + 6588$	$y = -4E-06x^2 + 0,5048x + 2093,5$	$y = -1E-05x^2 + 0,3376x + 13833$
Коефіцієнт детермінації			
Лінійна	$R^2 = 0,0233$	$R^2 = 0,7608$	$R^2 = 0,8412$
Логарифмічна	$R^2 = 0,0024$	$R^2 = 0,8034$	$R^2 = 0,9029$
Показникова	$R^2 = 0,0068$	$R^2 = 0,8332$	$R^2 = 0,8708$
Експоненційна	$R^2 = 0,0348$	$R^2 = 0,7477$	$R^2 = 0,7979$
Поліноміальна	$R^2 = 0,7349$	$R^2 = 0,7887$	$R^2 = 0,9065$
Рівень апроксимації			
Лінійна	15,62	2,34	65,20
Логарифмічна	49,31	11,35	34,54
Показникова	56,99	11,19	24,60
Експоненційна	43,06	15,34	38,55
Поліноміальна	9,53	43,74	9,64

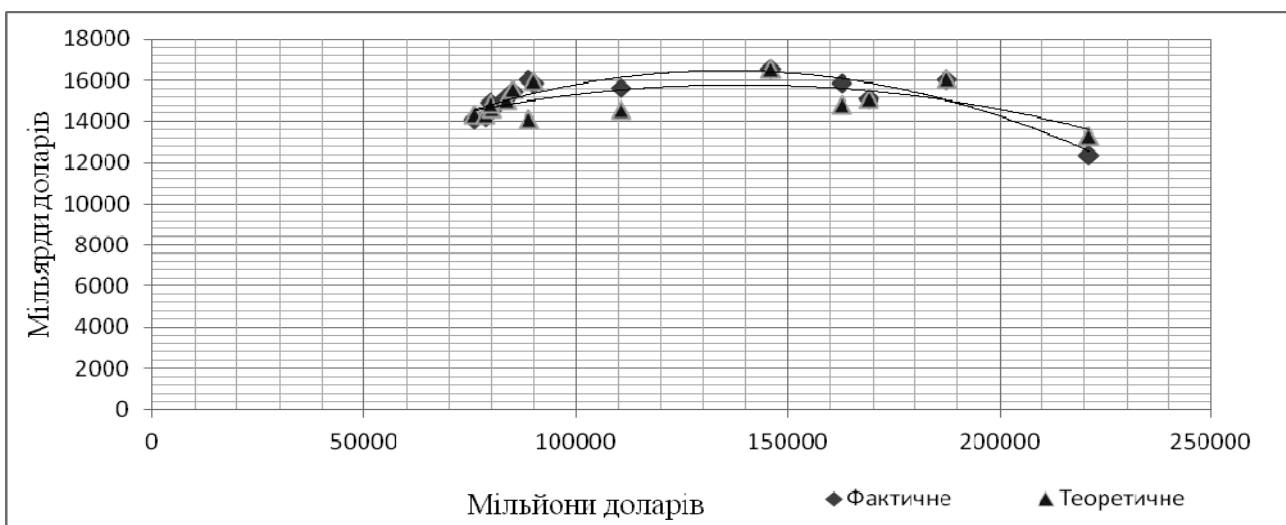

Рис. 3. Графік фактичних та вирівняних за моделлю $y = -5E-07x^2 + 0,1458x + 6588$ значень результативної ознаки.

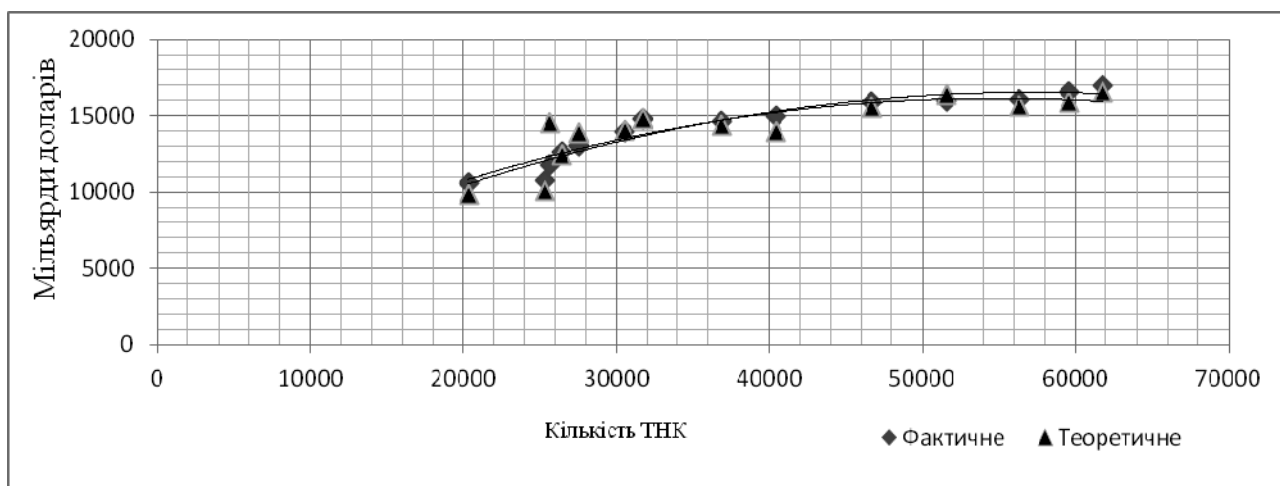

Рис. 4. Графік фактичних та вирівняних за моделлю $y = 205,07x^{0,4025}$ значень результативної ознаки.

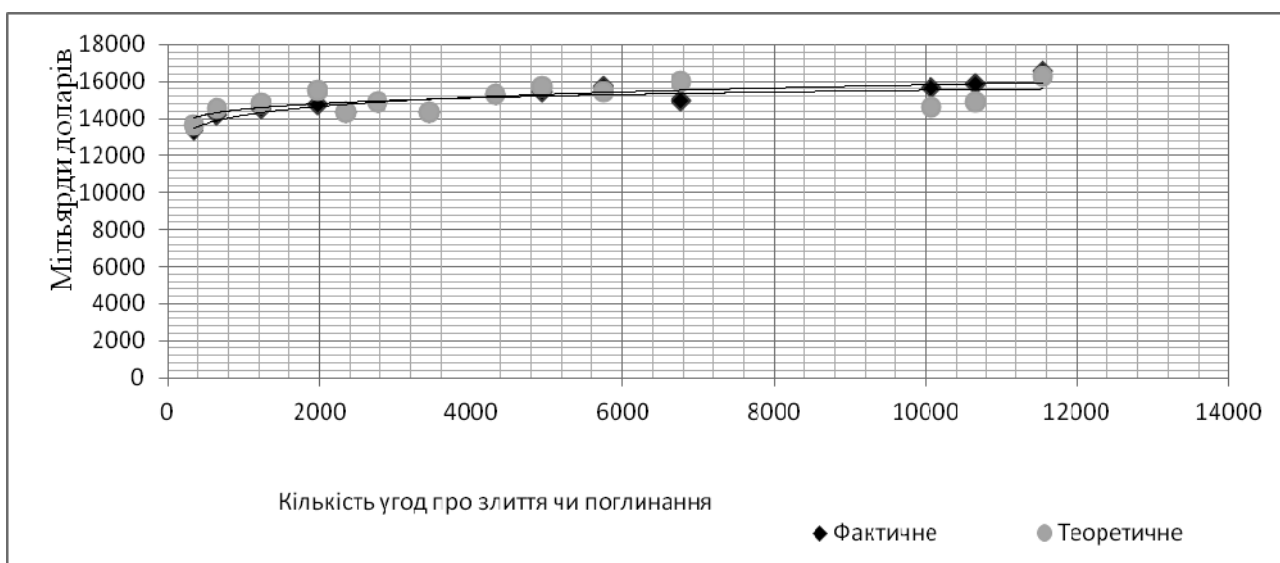

Рис. 5. Графік фактичних та вирівняних за моделлю $y = -1E-05x^2 + 0,3376x + 13833$ значень результативної ознаки.

Отже, 77,49% коливань обсягів міжнародної торгівлі за рахунок країн з ринками, що розвиваються, пояснюється впливом динаміки прямих іноземних інвестицій транснаціональних корпорацій у формі поліноміальної регресійної моделі, а інші 22,51% коливань – впливом інших факторів, що не досліджені в моделі (див. рис. 3). 81,32% коливань обсягів міжнародної торгівлі пояснюється впливом динаміки транскордонних злиттів і поглинань транснаціональних корпорацій у формі показникової регресійної моделі, а інші 18,68% коливань – впливом інших факторів, що не досліджені в моделі (див. рис. 4). 92,65% коливань обсягів міжнародної торгівлі пояснюється впливом динаміки кількості транснаціональних корпорацій у формі поліноміальної регресійної моделі, а інші 7,35% коливань – впливом інших факторів, що не досліджені в моделі (див. рис. 5). Таким чином, найбільш адекватним, точним та значущим є графік фактичних та вирівняних за моделлю $y = -1E-05x^2 + 0,3376x + 13833$ значень результативної ознаки, що розкриває вирішальне значення динаміки кількості транснаціональних корпорацій на ріст міжнародної торгівлі.

Висновки. Визначальним фактором трансформації ролі країн з ринками, що формуються, в сучасному гео економічному просторі є розвиток ТНК у цих країнах. Транснаціональні корпорації на початку XXI ст. є основною рушійною силою глобалізації світової економіки, найбільш потужною частиною бізнесу, діють у міжнародних масштабах і відіграють провідну роль у зміцненні світогосподарських зв'язків. Через структури ТНК проходять фінансові та товарні потоки, що визначають розвиток світового господарства і міжнародної торгівлі. Для цьо-

го процесу характерне переплетення капіталів за рахунок поглинання фірм інших країн, створення спільних компаній, залучення фінансових коштів іноземних банків, встановлення міцних довготривалих зв'язків за кордоном промислових компаній і банків однієї і тієї ж країни.

Доведено, що прослідкувати зміни ролі країн з ринками, що розвиваються, у геоeкономічному просторі можна через аналіз їх частки в обсягах світової торгівлі. Обґрунтовано, що вплив країн з ринками, що формуються, на динаміку світової торгівлі пояснюється такими факторами, як: динаміка прямих іноземних інвестицій, вартість та кількість угод з транскордонних злиттів і поглинань, динаміка кількості транснаціональних корпорацій. Серед них, як засвідчують результати моделі $y = -1E-05x^2 + 0,3376x + 13833$, вирішальне значення у зростанні обсягів міжнародної торгівлі має динаміка кількості транснаціональних корпорацій.

На початку ХХІ ст. роль країн, що розвиваються, у геоeкономіці зростає. Унаслідок чого доцільним є вивчення й інших факторів, що можуть вплинути на трансформацію їхньої ролі та значення для розвитку світового господарства. Перспективним, на нашу думку, у такому напрямі досліджень може бути не лише відстеження поширення ТНК цих країн та зміцнення їх діяльності, а й утворення ними або участь у вже існуючих регіональних інтеграційних угрупованнях.

Література

1. Дергачев В. А. Геоэкономический словарь-справочник. – Одесса: ИПРЭИ НАНУ, 2004. – 177 с.
2. Жан К., Савона П. Геоэкономика. Господство экономического пространства. – М.: Ad Marginem, 1997. – 207 с.
3. Кочетов Э. Г. Геоэкономика. Освоение мирового экономического пространства: учебник для вузов. – М.: Норма, 2006. – 528 с.
4. Luttwak E. From Geopolitics to Geo-Economics: Logic of Conflict: Grammar of Commerce // The National Interest. –1990. – No. 20.
5. Неклесса А. Рах економісана: геоекономіческая система мироустройства // Экономическая наука современной России. – №1 (5), 1999. – С.71-83.
6. Філіпенко А. С. Методологія геоeкономічного розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.soskin.info/ea/2007/5-6/200705.html>
7. Яковец Ю. В. Глобальные экономические трансформации XXI века / Ю.В. Яковец. – М.: Экономика, 2011. – 382 с.
8. Базилевич В. Д. Еволюція парадигми економічної теорії та її вплив на трансформацію економічних систем // Вісник КНТЕУ. – 2001. – № 1. – С. 5–12.
9. Белорус О. Г., Лукьяненко Д. Г., Гончаренко О. М., Мацейко Ю. М., Зленко В. А. Глобальные трансформации и стратегии развития. – К.: Ориане, 2000. – 422 с.
10. Гальчинський А. Глобальні трансформації: концептуальні альтернативи. Методологічні аспекти: Наук. вид. – К.: Либідь, 2006. – 312 с.
11. Геєць В. М. Трансформаційні процеси та економічне зростання в Україні; НАН України. Ін-т екон. прогнозування. – Х.: Форт, 2003. – 437 с.
12. Корнаи Я. Трансформационный спад // Вопросы экономики. – 1994. – № 3. – С. 4-16.
13. Лукинов И. И. Экономическая трансформация (в конце XX ст.). – К.: АО «Книга», 1997. – 455 с.
14. Цивилизационная структура современного мира : В 3 т. – Т. 1: Глобальные трансформации современности / Под ред. акад. НАН Украины Ю.Н. Пахомова, д-ра филос. н. Ю.В. Павленко. – К.: Наук. думка, 2006. – 686 с.
15. Поляны К. Великая трансформация: политические и экономические истоки нашего времени / Пер. с англ. А. Васильева, С. Федорова, А. Шурбелева. СПб.: Алетейя, 2002. – 320 с.
16. Журнал Fortune [Електронний ресурс]. – Режим доступу: money.cnn.com/magazines/fortune/global500/index.html
17. Transnational Corporations and Management Division Department of Economic and Social Development [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unctad.org/data/e93iia3.pdf>
18. The Universe of the Largest Transnational Corporations, UNCTAD [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://unctad.org/en/docs/iteia20072_en.pdf
19. World Investment Report 2008: Transnational Corporations and the Infrastructure Challenge, UNCTAD [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://unctad.org/en/docs/wir2008overview_en.pdf
20. World Investment Report 2009: Transnational Corporations, Agricultural Production and Development, UNCTAD [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.unctad.org/en/docs/wir2009_en.pdf
21. World Investment Report 2010: Investing in a Low-Carbon Economy, UNCTAD [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.unctad.org/en/docs/wir2010_en.pdf
22. World Investment Report 2011: Non-equity modes of international production and development, UNCTAD [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unctad-docs.org/files/UNCTAD-WIR2011-Full-en.pdf>
23. World Investment Report 2012: United Nations Conference on trade and development, UNCTAD [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unctad-docs.org/files/UNCTAD-WIR2012-Overview-en.pdf>
24. World Investment Report 2013. Global Value Chains: Investment and trade for development, UNCTAD [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2013_en.pdf
25. Доповідь про світові інвестиції 2013: Додаток. Таблиці. Конф. ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: unctad.org/en/Pages/DIAE/World%20Investment%20Report/Annex-Tables.aspx
26. Inward and outward foreign direct investment stock, annual, 1980-2012. UNCTAD Statistics [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unctadstat.unctad.org/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=89>
27. UNCTAD Statistics. United Nations Conference on trade and development [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unctad.org/en/Pages/Statistics.aspx>

Стаття надійшла до редакції 14.02.1014 р.